

(/)

🏠 (/)

> Royal historie, adel, herregårde ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri)

handvaerk-industri)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>) > Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Sydhavsøernes herregårde

← [Forrige artikel \(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/frederik-i-flaaden\)](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/frederik-i-flaaden)

Sydhavsøernes herregårde

Kategori: *Anmeldelser*

Visninger: 1063

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde)

[herregaarde](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde)) **t** (<https://twitter.com/home?status=.> Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde)

[herregaarde](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde&title=)

[herregaarde&title=\)](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/sydhavsoeernes-herregaarde&title=)

John Erichsen

SYDHAVSØERNES HERREGÅRDE. Lolland-Falster 1500-2020

Museum Lolland-Falster. 368 sider, rigt ill. 385 kr.

Af Poul Ulrich Jensen

Spredt rundt i Danmark findes et stort antal herregårde, der med deres iøjnefaldende bygninger præger landskabet og samtidig gemmer på spændende historier. Ejerne har ikke så sjældent tilhørt gamle adelsslægter og været blandt rigets mægtigste mænd, der som grever og baroner har hersket over vidtstrakte jorder og utallige fæstebønder. Fantasifulde arkitekter og store formuer

har skabt rammerne om deres imponerende boliger, hvor man kunne leve i overdådig luksus, hvis ikke familiestridigheder og fallitter spolerede idyllen. Herregårdshistorie har da også været oplagt stof til mange populære bogudgivelser, og i de senere år er genren i nogle tilfælde vokset til "coffee table" format med detaljerede beskrivelser og mange flotte fotos. Her er et godt eksempel Niels Peter Stillings pragtværk Danmarks Herregårde, der i det seneste bind også kommer omkring i Slesvig og Holsten.

Nu har John Erichsen, der er historiker, kunsthistoriker og gennem en årrække konsulent for Reventlow-Museet Pederstrup, på Museum Lolland-Falsters foranledning føjet et nyt imponerende værk til herregårdslitteraturen. Det beskriver historien om ikke mindre end 53 herregårde på Lolland og Falster fra 1500-tallet til i dag. De to "Sydhavsøer" var med deres fede muld ideelle for driften af omfattende landbrug, så de store godser ligger tæt, og deres driftige ejere var ofte foregangsmænd, der indførte nye dyrkningsmetoder, iværksatte omfattende inddæmningsprojekter og satte gang i udnyttelsen af de profitable sukkerroer. Herregårdene spillede som over alt i Danmark en markant rolle for det omgivende samfunds udvikling og var ikke sjældent egnens største arbejdsplads. Deres historie har mange fællestræk, og både den generelle udvikling på landsplan og det særlige ved Lolland og Falster beskrives i et indledende kapitel. Tidsrammen er fra slutningen af 1400-tallet, hvor kong Hans ophævede et forbud mod anlæggelsen af private borge, og frem til nutiden. Der kom gang i et omfattende byggeri af befæstede anlæg omgivet af voldgrave, og bjærgsomme adelsmænd samlede store godsbesiddelser, der for nogles vedkommende voksede til grevskaber og baronier, hjulpet godt på vej af kongelige begunstigelser og skattefrihed.

Adelens gyldne år fik imidlertid en brat ende med Svenskekrigene i 1657-59, der gik særlig hårdt ud over Lolland og Falster, hvor Carl X Gustavs soldater plyndrede befolkningen, brændte bygninger og hærgede landskabet. Med Enevældens indførelse i 1660 måtte den gamle fødselsadel desuden afstå rollen som magtfuld elite i den nye rangorden og afgive monopol på at eje skattefri jord. De borgerlige herremænd var på fremmarch, og samtidig ændrede landboreformerne i anden halvdel af 1700-tallet godsejernes rolle i lokalsamfundet. De var ikke længere i så høj grad en ubestridt magtfaktor med uindskrænket adgang til fæstebøndernes arbejdskraft. På Lolland kom statsmanden og lensgreven C.D.F. Reventlow til at spille en hovedrolle i denne proces. Han gjorde en stor indsats for at gennemføre bøndergodsets overgang til selveje og gårdenes udflytning, med sine egne besiddelser som et eksempel til efterfølgelse. Denne uegennyttige indsats efterlod ham med en status som noget nær "nationalhelt" på Lolland og desuden med en betydelig gæld.

Junigrundloven i 1849 gjorde et betragteligt indhug i godsejernes privilegier, men alle "Sydhavsøernes" herregårde havde gode år i perioden fra 1850 til 1900. Fremgangen skyldtes ikke mindst sukkerroerne, "det hvide guld", og de gyldne tider satte sig synlige spor med nye hovedbygninger, der for nogles vedkommende kunne antage karakter af små slotte. Landbosamfundets nederste gruppe, husmænd og daglejere, måtte til gengæld kæmpe hårdt for det daglige brød. Den voldsomme sociale ulighed lagde grunden til en større reform, Lensafløsningen, der fra 1919 medførte en voldsom reduktion af storgodserne, der måtte afgive jord til husmandsbrug og desuden blev pålagt en betydelig pengeafgift til Staten. Det var begyndelsen på nye tider for herregårdene, også på Lolland og Falster, og ejerne skulle til at tænke i nye baner, hvor landbrug og skovbrug blev suppleret med andre aktiviteter. De statelige bygninger og store jordtilliggende danner derfor i dag rammen om blandt andet forskellige tilbud til turister og nicheproduktioner som bryggeri og vinproduktion.

Efter et meget informativt afsnit om den generelle historie er læseren godt rustet til beskrivelserne af de enkelte herregårde. Den absolut bedst kendte er naturligvis Knuthenborg, især på grund af den store safaripark, Adam Knuth åbnede i 1970, men der ud over har godset en lang og interessant historie, der rækker godt 500 år tilbage i tiden. Fra 1681 til i dag er det slægten Knuth, der har resideret her som lensgrever, og adskillige af dens medlemmer har sat deres markante præg på bygninger, haveanlæg og drift. I 1864 overtog Eggert Christoffer Knuth bestyrelsen af grevskabet efter at have været på rejser over store dele af verden i diplomatiets tjeneste. Blandt mange oplevelser gjorde især de engelske herresæder med deres vældige landskabsparker et udsletteligt indtryk, og han var fast besluttet på at skabe noget lignende på sine lollandske besiddelser. Det storstilede projekt blev gennemført på ti år, og parken blev med tiden en stor attraktion, der i begyndelsen af 1950'erne tiltrak tusindvis af turister. Safariparken blev en endnu større succes med årlige besøgstal på omkring 400.000.

Aalholm er en anden markant herregård, ikke mindst på grund af sin bastante og imponerende hovedbygning opført i 1880'erne af Frederik Christopher Otto Raben-Levetzau. I pragt og storhed kunne kun Frijsenborg måle sig med Aalholm, og gæsteværelserne stod parat til prominente gæster fra kongehuset og fremmede statsoverhoveder som kejser Wilhelm II og Zar Alexander III. Frederik Raben-Levetzau's lange styre af grevskabet sluttede med hans død i 1933, og sønnen Johan Otto måtte sande, at en overdådig livsstil som faderens var svær at opretholde uden ekstraordinære indtægter. I 1964 åbnede han Aalholm Automobilmuseum, der blev en stor publikumssucces, om end ikke stor nok til i det lange løb at sikre Aalholm i slægtens eje.

John Erichsen kommer omkring alle facetter om ejerskab, arkitektur, landskab og drift på de 53 herregårde, der er beskrevet. Det er en imponerende præstation, og så er bogen desuden rig på flotte fotos. Den kan varmt anbefales, og skulle man få lyst til at opleve denne spektakulære del af vores kulturarv ved selvsyn, er der forrest i bogen et fortræffeligt kort over de mange herregårde, så de er nemme at finde. Og efter læsningen af Sydhavsøernes Herregårde er man overbevist om, at de bestemt er en rejse værd.

[Historie-online.dk, den 20. oktober 2021]